

ARXIUS

BUTLLETÍ DEL

NÚMERO 16

*El fent blan
dell enqua
fols d'elles
Lo arxiu
quata fog
que no Jura*

SERVEI D'ARXIUS

HIVERN 1997

Hi ha coses que, fins que no es proven, no se sap com són de bones. I amb els arxius passa el mateix: quan l'Administració municipal comprova els beneficis de l'organització dels seus fons documentals, ja no en pot passar sense.

L'organització dels arxius municipals, però, no acostuma a ser fruit d'una major sensibilització dels responsables municipals vers el patrimoni documental sinó que, en la major part de casos, està directament relacionada amb situacions límit de descontrol i saturació de la documentació, que força els ajuntaments a contractar un arxiver que se'n faci càrrec i n'iniciï l'organització.

L'exemple de Rubí (municipi de 50.405 habitants l'any 1991, situat a la comarca del Vallès Occidental) pot servir-nos per il·lustrar el procés de normalització d'aquest tipus de situacions que, com veurem, passa per un seguit d'etapes que van de la salvaguarda física dels documents a la integració de l'arxiu dins l'engranatge de l'Administració municipal com un servei més.

Breu història de l'arxiu

La reivindicació d'un arxiu municipal organitzat s'arrossegava des del restabliment de la democràcia com una "assignatura pendent", relacionada amb altres mancances culturals de la ciutat, com era el museu. Aquesta visió parcial, que identificava arxiu només amb arxiu històric, va perjudicar i retardar la posada en marxa de l'Arxiu Municipal. No va ser fins al novembre de 1991, quan la situació de la documentació era tan caòtica que ja no es podia seguir bandejant el tema, que l'Ajuntament

QÜESTIONS DE TREBALL

L'ORGANITZACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL: L'EXEMPLE DE RUBÍ

de Rubí va contractar una tècnica en arxius. Fins aquest moment, mai no hi havia hagut arxiver ni cap tipus de personal responsable de la documentació. El procés de formació de l'arxiu de l'Ajuntament és problemàtic des dels seus inicis, perquè la documentació municipal més antiga (segles XVII-XVIII) no es conserva a l'Ajuntament, sinó a la rectoria, la qual cosa deu estar relacionada amb el fet que el rector exercia, de fet, de secretari del Consell del Comú, que es reunia davant l'església. Ja entrats al segle XIX, el problema que perjudica l'arxiu són els trasllats provocats per la manca d'un edifici consistorial de propietat (l'Ajuntament va estar de llogater a diferents cases fins al 1925). Més endavant, serà el creixement de l'Administració municipal la que canviarà en quatre ocasions

l'arxiu de lloc (1925, 1941, 1968, 1973), fins que el 1988 es treu de la Casa Consistorial i s'instal·la en un casal proper.

La saturació de l'arxiu municipal va solucionar-se, en dues ocasions, fent un buidatge indiscriminat de documentació per tal de desocupar prestatgeries. Aquest és un fet transcendental en la trajectòria de l'arxiu municipal, perquè va trencar la unitat del fons documental i va comportar-li conseqüències molt negatives. La primera dispersió de documents va fer-se el 1941, i van anar a raure a l'antiga presó municipal, on van restar arraconats uns quaranta anys. A principis dels vuitanta va enderrocar-se l'edifici, i la documentació va tornar a la Casa Consistorial, però entatxonada al sotescala. Al 1983 l'Ajuntament la cedia a un centre d'estudis rubinenc perquè se'n fes càrrec, però al cap d'un any la reclamava i se l'emportava a l'Ateneu perquè la classificàs un estudiant d'histò-

SUMARI

QÜESTIONS DE TREBALL

L'organització de l'arxiu municipal: l'exemple de Rubí

CRÒNICA

AGENDA

NOUS FONS I DOCUMENTS INGRESSATS ALS ARXIUS

NOUS INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ DELS ARXIUS

BIBLIOGRAFIA

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

ria. Però només va durar un any, i la localitzem a altres tres llocs més fins arribar el 1991 a l'edifici del Vapor Nou, on va iniciar-se la nostra tasca arxivística. La segona dispersió de documents va ser el 1985, quan es fa un segon buidatge a l'arxiu, que iniciarà una difícil peregrinació amb quatre localitzacions diferents fins que arriba al Vapor Nou al 1991.

La situació de partida

Els inicis van ser durs però molt interessants, perquè la situació era tal com la pinta la "llegenda negra" dels arxius. No hi havia servei de consulta al públic i ni la mateixa Administració no podia accedir a la totalitat de la seva documentació. Com que no hi havia cap tipus de descripció documental i a causa del desordre, la dispersió i l'amuntegament, no se sabia què hi havia ni on era la documentació que es buscava. El servei de préstec era un *self-service* sense cap tipus de control i el dipòsit de l'arxiu municipal estava absolutament col·lapsat.

No existia l'arxiu entès com a conjunt que reuneix tota la documentació de l'Ajuntament, sinó que aquesta estava dispersa en tres grans grups: a l'Ajuntament, on s'acumulava per tots els racons de la casa; al local que feia d'arxiu municipal i a l'edifici del Vapor Nou, on havia anat a parar tota aquella documentació "itinerant". Els locals no reunien les condicions que requereix la funció d'arxiu, especialment el del Vapor Nou, que presentava greus problemes d'humitats, no disposava de mesures de seguretat, d'equipament i mobiliari, i s'hi van detectar tèrmits.

Vam començar a treballar amb la documentació del Vapor Nou, que era allò que literalment se'n diu una muntanya de papers i lligalls, dins més d'un centenar de caps de embalar que desprenien una forta olor de florit. S'hi barrejava la documentació amb altre tipus de material, com lli-

bres, pancartes, animals dissecats i altres andròmines. L'estat físic d'aquesta documentació era irregular, però la majoria presentava un estat deplorable, amb proliferació de fongs, taques d'humitat (que de vegades havia esborrat completament la tinta o desfet el paper), molta brutícia i estrips.

La intervenció arxivística

La nostra intervenció arxivística tenia com a objectius principals assumir el control de la totalitat de la documentació d'arxiu i possibilitar-ne l'accés per a la gestió administrativa, la investigació i la informació. Per tant, ja de bon principi es va treballar en l'elaboració d'un inventari general. Però per a portar a terme la descripció calia, primerament, posar en un mínim de condicions la documentació i les instal·lacions d'arxiu i, després, organitzar la documentació municipal.

Les tasques de condicionament

L'"actuació d'urgència" va començar la primera setmana amb el desembalatge de la documentació, durant la qual vam moure quilos i quilos de paper. Mentre obríem les capses, destriàvem la documentació de la resta de material que no tenia res a veure amb l'arxiu. En tres dies, tota la planta baixa va quedar ocupada per l'escampada de papers, així que vam muntar unes prestatgeries casolanes de totxana i taulons que va facilitar-nos la Brigada Municipal per a col·locar-hi provisionalment els lligalls sortits de les capses d'embalar per tal que s'airegessin i s'eixuguessin. Per millorar les condicions ambientals d'aquest dipòsit provisional, es va adquirir un termohidràgraf, un deshumificador i una placa elèctrica amb termostat. També vam tancar amb pany i clau les sales on hi havia documentació i s'hi van instal·lar extintors. Finalment, es va aplicar un tractament fungicida a tota la documentació i habitacions per acabar amb la propagació de fongs i, passat un temps, es va procedir a netejar de pols i fongs tots els lligalls i llibres, raspallant-los amb brotxes i draps, i substituint tots els lligalls i capses velles per unes de noves.

L'organització de la documentació

El treball més pròpiament arxivístic sobre la documentació va iniciar-se

amb la separació de fons. Evidentment, el conjunt de documentació principal era el de l'Ajuntament de Rubí. La classificació d'aquest fons no es presentava gens fàcil perquè es partia d'una situació de desgavell general que no permetia reconèixer l'ordre originari, excepte en alguns casos concrets. En conjunt, la documentació s'havia vist afectada pels successus trasllats que havien barrejat la documentació, separat sèries i provocat pèrdues importants. Com que no es distingia cap estructuració pròpia en el conjunt de la documentació, vam prendre com a referència bàsica el quadre de classificació de la documentació municipal publicat l'any 1989 pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, sobretot pel que fa a les seccions i subseccions.

A mesura que s'avançava en el coneixement de la documentació, se'n destriaven les sèries, s'ordenaven, es posaven en fundes i capses, i se'n feia una fitxa manual descriptiva. El dubte que se'ns plantejava era saber si la classificació que estàvem elaborant seria vàlida també per a la documentació que en aquell moment s'estava produint a les oficines municipals, per la qual cosa vam connectar amb el personal administratiu de les diferents àrees de l'Ajuntament. Aquesta qüestió ha anat essent resolta amb la incorporació de documentació recent a l'inventari sense problemes. El quadre de classificació ha resultat molt flexible i hi hem anat afegint noves sèries o adaptant algunes seccions a la realitat actual. Per exemple, a "Proveïments" hem afegit les sèries d'Escombraries, Neteja viària i Transport públic, que són els nous serveis municipals de què està "proveïda" la ciutat actualment.

Per tal de completar les sèries, vam anar traslladant i concentrant tota la documentació històrica al Vapor Nou, i no pas per a crear un "arxiu històric", sinó perquè la falta d'unitat dels dipòsits d'arxiu i llur migradesa no permetien, com hauria estat convenient, d'aplegar tota la documentació en un sol local. A poc a poc, vam tenir espai lliure a l'antic arxiu municipal, que vam aprofitar per traslladar-hi aquella documentació dispersa pels racons de la Casa Consistorial i que no controlava ningú. Aquesta localització ens va permetre d'assumir, per fi, el control de la totalitat de la documentació d'arxiu i anar-la integrant a l'inventari.

ARXIUS. Butlletí del Servei d'Arxius

Edita	Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
Redacció	Servei d'Arxius, carrer Portaferrissa, 1, 08002 Barcelona
Coordinació	R. Planes i Albets, A. Magrinyà i Rull
Tipografia	Fotocomposició Mèrit, SCCL
Impressió	A. G. Rodergas. Súria
Tiratge	2.500 exemplars
Dipòsit legal	B-17.466-93
ISSN	1133-3774

La reinstal·lació de l'Arxiu Municipal

Ja de bon principi, es va reclamar més espai i unes instal·lacions en condicions als responsables administratiu i polític dels quals depenia l'Arxiu. Però vista la impossibilitat de disposar d'un local unitari i prou espaiós, es va condicionar un casal proper a l'Ajuntament com a nova seu de l'Arxiu Municipal, i una habitació d'un edifici de Cultura com a magatzem. Ens vam instal·lar al nou local a finals de 1993, equipat amb armaris compactes que van permetre de tirar endavant les transferències, i mantenir un contacte més directe amb les oficines productores de la documentació.

D'aquesta manera, l'Arxiu Municipal va quedar reinstal·lat i repartit entre quatre locals: la seu central al nou local (amb documentació històrica i administrativa ingressada a partir de 1993); el dipòsit del Vapor Nou (majoritàriament documentació històrica), el dipòsit de l'arxiu vell (documentació administrativa, 1970-1991) i un magatzem d'arxiu. Aquesta és una situació que, en principi, havia de ser provisional però que encara dura i que dificulta el correcte desenvolupament de les tasques pròpies del servei. Per exemple, el fet que la documentació estigui repartida en quatre dipòsits significa que sovint hem d'anar amunt i avall amb documents, la qual cosa no n'afavoreix la seguretat i alenteix el servei de consulta.

L'organització del servei

Quan encara estàvem treballant en l'organització de la documentació i el condicionament de les instal·lacions d'arxiu, ja vam haver de portar a terme les primeres transferències i possibilitar l'accés a la documentació per part de l'Administració municipal. Les transferències es van reglamentar des del primer moment amb unes instruccions senzilles i uns impresos. El préstec també es va organitzar de seguida, amb llibres-control segons els diferents dipòsits d'arxiu.

La millora en instal·lacions i equipament va significar el fet de traslladar-nos al nou local el 1993 va permetre de millorar molt el servei, perquè de cop disposàvem de compactes de 300 metres lineals de capacitat i ens situava molt a prop de l'usuari, ja fos l'Administració municipal o els ciutadans en general.

El funcionament de l'arxiu ha acabat amb les reticències inicials de

l'Administració municipal a perdre el control directe sobre la seva documentació, i s'ha normalitzat el servei de transferències i el préstec de documentació a les oficines. La consulta creix en relació directa amb l'augment de documentació que custodia l'arxiu, i l'Administració disposa ara d'antecedents documentals que fins fa poc desconeixia o no es trobaven. Per tal de satisfer les necessitats d'informació sobre la documentació de l'arxiu, es treballa contínuament en l'elaboració de nous instruments de descripció, ja siguin manuals (en forma de llistes o fitxes) o informatitzats (creació de bases de dades). La secció més catalogada és la d'Urbanisme, que també és la que més consultes fa a l'arxiu.

La consulta al públic també ha canviat substancialment, ja que l'Ajuntament no havia posat mai la seva documentació a disposició de la consulta pública, ja fos per a l'estudi com per a informacions d'interès personal. En canvi, ara l'arxiu té una petita sala d'atenció al públic amb un horari regular de consulta. Malgrat que aquest servei experimenta un augment constant, encara es nota la falta d'hàbit dels rubinencs a acudir a l'arxiu, a causa de les dificultats d'accés que hi ha hagut fins fa poc als arxius locals.

L'arxiu municipal dins la vila. Les altres activitats de l'arxiu

L'Arxiu Municipal no ha volgut mai ser únicament l'arxiu de l'Ajuntament, i el seu àmbit d'actuació abraça tot el patrimoni documental rubinenc. Encara que la tasca d'arxiu ha estat bàsicament interna, no hem deixat de banda la recuperació de documentació local i la cooperació amb particulars i entitats relacionades amb el patrimoni documental i la seva difusió.

Malgrat que les intervencions de l'arxiu respecte a la resta de documentació no municipal han estat esporàdiques, des de 1994 s'han recuperat importants fons documentals que eren en mans privades (el del Celler Cooperatiu, la Unió Mutual Rubinense, Caixa Rural de Rubí...) a través de tretze donacions, i esperem

continuar en aquesta línia d'ingressos.

Actualment, estem treballant en col·laboració amb l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa en la reclassificació i catalogació de l'arxiu històric de l'església de Sant Pere, que conserva la documentació més antiga de Rubí, no únicament parroquial, sinó també notarial, de la batllia i municipal. Per tal de fer possible l'accés a aquest arxiu i per evitar-ne pèrdues documentals, hem arribat a un acord amb el rector perquè la consulta d'aquesta documentació es faci a les dependències de l'Arxiu Municipal.

La relació de l'Arxiu amb persones i entitats vinculades al patrimoni cultural rubinenc és constant, especialment amb el Museu de Rubí (de titularitat parroquial), l'Ecomuseu urbà del Castell (titularitat municipal) i el Grup de Col·laboradors del Museu de Rubí. Entre les quatre entitats hem format un grup de treball, amb seu a l'Arxiu, que l'any passat va iniciar l'inventari del patrimoni industrial de la ciutat, que s'emmarca dins l'inventari del Vallès que organitza el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Terrassa.

En el camp de la difusió del patrimoni documental, volem destacar una interessant línia de col·laboració amb el món educatiu (vegeu *L'Avenç*, 196, octubre 1995). Ja des dels inicis del servei, quan estàvem al Vapor Nou classificant la documentació entre prestatgeries de totxana sense el més mínim equipament, van visitar-nos alumnes d'història d'ensenyament secundari, que van entrar en contacte amb documents originals que els mostraven que els fets històrics dels llibres de text també havien succeït a Rubí (invasió de les tropes franceses, la Guerra Civil, industrialització...). A partir d'aquesta experiència, el grup de professors d'història va contactar amb l'Arxiu per tal d'elaborar un dossier pedagògic amb documentació local, que ajudés els alumnes a interessar-se més per la història gràcies a la utilització de fonts primàries del seu entorn immediat. Pels resultats obtinguts, l'experiència ha estat molt positiva.

Judit TAPIOLAS i BADIELLA

CRÒNICA

Resolució del conseller de Cultura d'11 de novembre de 1997, per la qual s'aprova la creació de l'Arxiu Històric Comarcal de Vilanova i la

Geltrú (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 2523 de 21 de novembre de 1997).

Ordre del conseller de Cultura de

15 d'octubre de 1997, per la qual s'aproven diferents taules d'avaluació documental. (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 2517 de 13 de novembre de 1997).

Inauguració de la nova seu de l'Arxiu Històric Comarcal de Tortosa

El passat dia 17 de juliol de 1997, el conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya inaugura la nova seu de l'Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre a Tortosa.



L'actual arxiu és situat a l'edifici dels Reials Col·legis de Sant Jaume i Sant Maties de Tortosa, una destacada obra del Renaixement català declarada bé cultural d'interès nacional. La data d'inici de la seva construcció és l'any 1544 per ordre de Carles I i la seva funció original fou l'educació dels moriscos. La restauració de l'edi-

fici és una actuació duta a terme pel Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Direcció General del Patrimoni Cultural entre els anys 1984 a 1995, amb una inversió total de 219.569.377 pessetes. L'adequació de l'edifici com a arxiu ha estat a càrrec del Servei d'Arxius de la mateixa Direcció General, amb una inversió total de 25.178.745 milions de pessetes els anys 1996 i 1997.

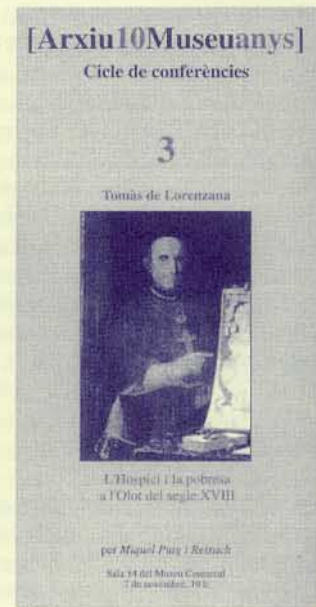
Els dipòsits disposen d'armaris compactes mòbils amb una capacitat de 1.100 metres lineals, situats a la planta baixa i equipats amb aparells deshumidificadors i de renovació d'aire. A la primera planta hi ha la sala de consulta amb dotze punts de lectura. Disposa d'un aparell lector-reproductor de microfilms, així com de servei de fotocòpies, sala de classificació de documentació i de dipòsit de documents en formats especials, sala d'exposicions i sala de conferències. En total l'Arxiu disposa d'una superfície d'ús exclusiu de 690 m².

El fons documental més destacable d'aquest arxiu és el municipal de Tortosa, un dels més interessants i complets d'aquesta tipologia a Catalunya (1149-1992). També conserva el del Registre Civil (1852-1866) i la Comptadoria d'Hipoteques (1785-1856), entre d'altres. El seu director és el senyor Albert Curto Homedes i l'adreça de la nova seu: carrer Sant Domènec, 21-23, 43500 Tortosa (Baix Ebre), telèfon: (977) 44 15 25.

Cornellà, organitzades pel Consell Comarcal de Baix Llobregat i l'Arxiu Municipal de Cornellà. Termini de presentació de treballs: 15 de febrer de 1998. Per a més informació: Arxiu Municipal de Cornellà, tel. (93) 377 44 88.

Barcelonès: *V Congrés d'Història de Barcelona: Centenerari de les agregacions municipals 1897-1997*, 15-17 de desembre 1997, organitzat per l'Ajuntament de Barcelona. Per a més informació: L'Avenç, carrer del Consell de Cent, 278, 1r., 2a, tel. (93) 488 34 82.

Garrotxa: Arxiu-Museu 10 anys. Conferència *Joaquim Danés i el catalanisme*, per Joaquim M. Puigverd, el dia 12 de desembre a les 19'30 hores, a la sala de sessions de l'Ajuntament d'Olot. Organitzat pel Museu Comarcal de la Garrotxa i l'Arxiu Històric Comarcal d'Olot. Per a més informació: AHC d'Olot, tel. (972) 27 91 31.



Pallars Sobirà: exposició de fotografies de l'Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya *Miralls del cel*, del 6 al 21 de desembre de 1997 a la seu de l'Arxiu Històric Comarcal de Sort. Organitzada per l'Ajuntament de Sort, el Centre Excursionista de Catalunya i la Fundació "la Caixa". Per a més informació AHC de Sort, telèfon (973) 64 14 09.

Tarragonès: *Seminaris d'Història a l'Arxiu Històric de Tarragona*. Seminari de l'Àrea d'Història Contemporània de la Universitat Rovira i Virgili: *Fons i fonts documentals del primer franquisme*, per Jordi Piqué i Padró, el dia 3 de novembre de 1997; Seminari

AGENDA

Baix Empordà: *Arxius i recerca [I]. Els arxius eclesiàstics com a font d'informació per a la història (parroquials, col·legiates, monestirs, comunitat de preveres, diocesesans)*, per Josep Maria Marquès i Planagumà, els dies 8, 15, 22 i 29 de novembre de 1997, a la seu del Consell Comarcal del Baix Empordà. Per a més informació: AHC de la Bisbal d'Empordà, tel. (972) 64 18 01.

Baix Llobregat: curs d'Iniciació a la *Recerca Històrica del Baix Llobregat. Les migracions*, durant els mesos de març i abril de 1998, a la seu de l'Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat, de les 19 a les 21 hores. Organitzat pel Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona com a curs de doctorat, en col·laboració amb l'arxiu comarcal. Per a més informació: AHC de Sant Feliu de Llobregat, tel. (93) 666 67 03; *Primeres Jornades de Patrimo-*



ni al Baix Llobregat, els dies 26 i 27 de març de 1998 al cinema Titan de

d'Història de l'Educació als Països Catalans de la Universitat Rovira i Virgili: *Fons documentals per a la recerca de la història de l'educació*, per Jordi Piqué i Padró, el dia 24 de gener de 1998; Seminari d'Història de Catalunya de la Universitat Rovira i Virgili: *La Guerra Civil a les comarques tarraconines (1936-1939)*, per Jordi Piqué i Padró, el dia 15 de gener de 1998; *Sociologia del franquisme*, per Ester Magriñà, el dia 22 de gener de 1998; *Els moviments antifranyquistes a Tarragona*, per Pedro A. Heras, el dia 29 de gener de 1998.

Urgell: conferència *La veritable història dels càtars*, per Antoni Dalmau, el

dia 4 de desembre de 1997, organitzada per l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga i la Biblioteca Comarcal de Tàrraga.

Vallès Occidental: curs *Recerca històrica aplicada*, durant els mesos de febrer a maig de 1998, a la seu de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa i de l'Arxiu Històric de Sabadell.

Col·loqui Internacional sobre els fons documentals que fan referència a la història d'Algèria conservats a l'estranger, 16-19 de febrer de 1998. Per a més informació: National Archives of Algeria -P.O BOX. 61- Alger Gare -Algèria, tel. 2132542160 i 2132600366, fax: 2132541616 i 2132731754.

NOUS FONDS I DOCUMENTS INGRESSATS ALS ARXIUS

(setembre-octubre de 1997)

Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà: segona transferència del fons del jutjat d'Instrucció de la Bisbal d'Empordà (1954-1980), 15 metres lineals; segona transferència del fons de l'empresa PAVICSA (1987-1992), 7 metres lineals; primera transferència del fons del Grup Esportiu Bisbalenc (1976-1992), 1 metre lineal; llibre d'Actes de la Junta Local de Llibertat Vigilada de la Bisbal d'Empordà (1943-1952); trasllat núm. 276 del despatx de l'advocat Joaquín Ruiz-Giménez Cortés, sobre defensa del Sr. Pere Carner i Estrany de Calonge, davant del Tribunal d'Ordre Públic de Madrid (1966-1967); una fotografia del camp de futbol de la Bisbal d'Empordà de la temporada 1922-1923.

Arxiu Històric Comarcal de Cervera: fons del Consell de la Joventut de Cervera (1989-1996), 3,80 metres lineals; 497 plaques de vidre dels fotògrafs Mestres i Claudi Gómez, lliurades per la Biblioteca Comarcal de la Segarra (1920-1940); cartells, programes i impresos menors lliurats per la Biblioteca Comarcal de la Segarra (1980-1996), 320 unitats.

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: fons de la Cambra Agrària de Vilabertran (1940-1994), 2 metres lineals.

Arxiu Històric de Girona: fons de la família Rosés, apotecaris i hisendats de Girona (1703-1902), 87 plec de documentació i 2 llibres.

Arxiu Històric Comarcal d'Igualada:

fons de la Sastreria Bertran d'Igualada (1870-1930), 2 metres lineals; 200 fotografies d'Igualada i comarca (1905-1980).

Arxiu Històric de Lleida: expedients i actes d'inspecció del fons de la Delegació Provincial de Treball (1980-1989), 70 metres lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Montblanc: documentació de correspondència i de serveis informatius del fons de Ràdio Montblanc (1993-1994), 1,5 metres lineals.

Arxiu Històric Comarcal d'Olot: fons de l'Associació de Veïns de Sant Roc d'Olot (1975-1994), 1 capsa; manuscrit de la Gramàtica Annobesa. Quadern 3r., obra del pare Joaquim Juà nola de Maià de Montcal (1875-1886).

Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat: fons de l'Ajuntament de Corbera de Llobregat (s. XIX-XX), 64 metres lineals; llicències d'obres del fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat (1992), 3,6 metres lineals; protocol de la notaria de Molins de Rei (1971), 26 volums; fons del jutjat de 1ª Instància i Instrucció núm. 4 de Sant Feliu de Llobregat (1969-1978), 7,20 metres lineals; fons del jutjat de Pau de Corbera de Llobregat (s. XIX-XX); documentació de l'Assemblea de Catalunya de Sant Feliu de Llobregat (1975-1977), dues carpetes; documentació de Joana Raspall i Juànola (1931-1991), 0,10 metres lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: fons de l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners, cartells i fullets d'activitats culturals (1997), 1 lligall; fons del Col·legi Públic Sant Iscle de Vidreres (1957-1987), 0,65 metres lineals; 2 postals de la comarca donades pel Centro de Estudios Históricos del Ferrocarril Español (1940-1950).

Arxiu Històric Comarcal de Solsona: segona transferència del fons de l'Ajuntament de Llobera (1979-1993), 4,5 metres lineals; tercera transferència del fons de l'Ajuntament de Pinell (1992-1996), 0,2 metres lineals; segona transferència del fons de l'Ajuntament de Pinós (1985-1993), 5 metres lineals; documentació del Jutjat de Pau de Pinós (s. XX), 0,8 metres lineals; documentació del Jutjat de Pau de Llobera (s. XX), 0,7 metres lineals; fons de l'Entitat Descentralitzada de Canalda del municipi d'Odèn (1973-1988), 2,5 metres lineals; fons de l'Orfeó Nova Solsona (1960-1993), 5,5 metres lineals; tres documents de la sastreria Rafart de Solsona (1968); 52 cartells de la comarca (1921-1997).

Arxiu Històric Comarcal de Sort: documentació del Consell Comarcal del Pallars Sobirà (1990-1996), 1,8 metres lineals; documentació del fons de l'Estació Meteorològica de Sort (1997), 0,15 metres lineals; *Libro de la administracion del santo hospital de la villa de Peramea, del real abadiato de Santa Maria de Gerri, con memoria de sus rentas, deudas y decretos de las santas visitas* (1803-1866), 1 volum.

Arxiu Històric de Tarragona: documentació de l'Ajuntament de Tarragona (1205-1874), 4 metres lineals; fons de l'Administració de Duanes de Tarragona (1891-1970), 17 metres lineals; fons notarial de Tarragona (1895-1896), 4 metres lineals; fons del Front de Joventut, expedients de Llars Rurals (1940-1970), 2 metres lineals; fons de l'empresa industrial Sedó de la Riera de Gaià (1889-1970), 10 metres lineals; fons del Govern Civil de Tarragona, fotografies de la sèrie d'actes i expedients de joc (1970-1980), 5.075 unitats; fotografies de la Comissaria Provincial de Proveïments i Transports (1944), 28 unitats; fotografies de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme de Tarragona (1960-1970), 37 unitats; fotografies del Centre Nacional de Sindicats (1955-1972), 109 unitats.

Arxiu Històric Comarcal de Terrassa: fons personal de Pere Galí i Roca, treballador de tribunals de justícia (1945-1978), 1 lligall.

Arxiu Històric Comarcal de Valls:

fons de l'Ajuntament d'Alió (1860-1980), 35 metres lineals; protocols notarial del districte de Valls (1925-1935), 15 metres lineals; fons d'Òmnium Cultural de Valls (s. XX), 2 metres lineals.

fons de la Impremta Castells de Valls (1880-1970).

Arxiu de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona: inventari-catàleg del fons de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona (1764-1970).

Arxiu Històric de la Biblioteca de Catalunya: inventaris del fons patrimonial Sambola (1702-1886) i del fons personal d'Antonio de Elola (1787-1851).

NOUS INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ DELS ARXIUS

(setembre-octubre de 1997)

Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà: catàleg dels pergamins del fons patrimonial Riembau de Castell d'Aro (1253-1677), 383 unitats.

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: inventaris del fons de l'Ajuntament (1930-1996) i del Jutjat de Pau de Pedret i Marçà (1933/1975); actualització de l'inventari de l'Ajuntament de Navata (1990-1996); inventaris de les cambres agràries de Bàscara (1957-1994), Cistella (1940-1993), Garrigàs (1947-1994), Mollet de Peralada (1959-1994), Navata (1944-1993), Ordis (1952-1994), Palau de Santa Eulàlia (1944-1993), Palau Saverdera (1946-1994), Pedret i Marçà (1942-1993), Rabós d'Empordà (1941-1994), Riumors (1949-1994), Siurana d'Empordà (1946-1994), Vilamalla (1970-1994) i Vilamaniscle (1941-1994).

Arxiu Històric de Girona: catàleg de les sèries d'autoritacions d'usos d'aigua del fons del Govern Civil de Girona (1868-1897); catàleg de la sèrie d'expedients sancionadors del fons d'Informació i Turisme de Girona (1953-1978); catàleg de la sèrie d'expedients de reclusos del Centre Penitenciari de Girona (1924-1949); inventari del fons Farinera Sra. Auxiliadora de la Creueta (1903-1940).

Arxiu Històric Comarcal d'Igualada: inventari de secretaria, sèrie contractació, del fons de l'Ajuntament d'Igualada (1960-1980), 10 metres lineals; inventari del fons de la Sastreia Bertran d'Igualada (1870-1930); inventari del fons d'imatges Florenci Morera (1890-1980), 250 unitats.

Arxiu Històric de Lleida: inventaris de les relacions de parcel·les virtuals (1971-1974), de les fitxes resum d'agropecuària de la Contribució Territorial Rústica (1964-1968) i de les carpetes fiscals de contribuents (1978-1986) del fons de la Delegació Provincial d'Hisenda de Lleida; inventari, relació topogràfica i índexs

dels llibres d'Hisenda (1970-1985), 7.600 volums.

Arxiu Històric Comarcal de Montblanc: inventari-catàleg de la Secció de Cultura del fons de l'Ajuntament de Montblanc (1829-2997).

Arxiu Històric Comarcal d'Olot: catàleg dels pergamins del fons Trinchera (1177-1774), 556 unitats.

Arxiu Històric Comarcal de Solsona: catàleg dels cartells de l'Ajuntament de Solsona (1936-1994), 1.607 unitats.

Arxiu Històric Comarcal de Sort: inventari del fons del Consell Comarcal del Pallars Sobirà (1987-1997).

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: inventari del fons del Col·legi Públic de Sant Iscle de Vidreres (1957-1987).

Arxiu Històric Comarcal de Sort: inventari del fons del Consell Comarcal del Pallars Sobirà (1987-1997).

Arxiu Històric de Tarragona: inventaris del fons del Servei d'Inspecció i de Vigilància Duanera del fons de l'Administració de Duanes de Tarragona (1917-1967); del fons de la Junta de Vigilància del Moll de Tarragona (1920-1949); del fons del Patronat d'Ensenyament Mercantil de Tarragona (1928-1964); del fons del Viceconsolat del Paísos Baixos a Tarragona (1867-1936); del fons del Col·legi Oficial de Duanes i Comissionistes de Trànsit de Tarragona (1914-1975); i de 539 fotografies de la sèrie de Clases Passives del fons de la Delegació Provincial d'Hisenda de Tarragona (1936).

Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega: inventari de l'arxiu patrimonial de la família Pedrolo (1065-1941).

Arxiu Històric Comarcal de Valls: inventari del fons de l'Ajuntament de Querol (1855-1980) i inventari del

BIBLIOGRAFIA

ARCHIVO General de la Nación. *Guia del Archivo Histórico*. Lima: Ministerio de Justicia, Dirección Nacional de Archivo Histórico, 1997. 78 pàg.

ARCHIVUM. *International Review on Archives = Revue internationale des Archives*. Vol. XLIII (Munic, 1997) ["Proceedings of the 13 th International Congress on Archives (Beijing, 2-7 september 1996" = "Actes du 13e Congrès international des Archives (Pékin, 2-7 septembre 1996)"]. XIV + 381 pàg.

COLEMAN, James; WILLIS, Don. *SGML as a Framework for Digital Preservation and Access*. The Commission on Preservation and Access, Washington, juliol 1997. 47 pàg.

"Fons Andreu Cortines". A: *Fundació Rafael Campalans. Arxiu Històric de la Fundació*. Barcelona, octubre 1997, pàg. [1-3].

MANUAL de información básica sobre prevención y recuperación de siniestros en archivos. Lima: Archivo General de la Nación, Dirección Nacional de Archivo Histórico, Dirección de Conservación, 1997. 8 pàg.

MARQUÈS, Josep M. *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997. (Diplomataris; 12). 723 pàg.

MAYANS, Antoni. "La biblioteca del doctor Danés (i 2)". A: *El Plafó. Butlletí d'informació cultural d'Olot*. Núm. 2 (Olot, novembre 1997), pàg. 2.

PORTA I BALANYÀ, Josep M. "Guia-inventari del fons documental del Ca-

sal Montblanquí". A: *Aplec de Treballs del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà*. Núm.15 (Montblanc, 1997), pàg. 129-164.

PUIG i USTRELL, Pere. "L'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa: el Capbreu de Pere Fizes, castlà de Terrassa, una adquisició important". A: *Terme*. Núm. 12 (Terrassa, 1997), pàg. 3-5.



SIMILÄ, Katriina. "Comment conserver les documents. Conservation des archives en Amerique Latine". A: *ICCROM Cronique*. Núm. 23 (Centre International d'Études pour la Conservation et la Restauration des Biens Culturels, Roma, setembre 1997), pàg. 6-9.

The American Archivist. Volum 59.

Núm.2 (The Society of American Archivist, primavera 1996) ("Special Issue on Architecture"). 268 pàg.

TORRAS i SERRA, Marc. *Inventari del fons del Reial Cadastre (1716-1845)*. Manresa: Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa, 1997. (Inventaris i catàlegs de l'Arxiu; 5). 57 pàg.

VIVES i SABATÉ, Marta i col·laboradors. *L'arxiu de protocols del districte d'Igualada*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997. (Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya; 21). 215 pàg.



VIRGILI, Antoni. *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997. (Diplomatari; 11). 711 pàg.

establerts, però jugava amb la il·luminació i l'ambientació i utilitzava, a més, nous elements que proporcionaven al seu treball atractius complementaris. Entre els nombrosos fotògrafs de la ciutat destacaren ràpidament els noms de Napoleon, Areñas, Audouard i Esplugas (1856-1929)

Antoni Esplugas va néixer a Barcelona el 26 d'abril de 1856 dins d'un ambient vinculat al món de l'art, car el seu pare fou pintor i va regentar una acadèmia de dibuix a la Rambla de la Boqueria. L'any 1876 ja s'instal·là com a fotògraf a la plaça del Teatre, número 7, traslladant-se posteriorment al número 2 de la mateixa plaça. L'any 1893 obriria seu al passeig de Gràcia, número 25, i vers 1920, i fins a la fi de la seva vida, treballà al número 115 del mateix passeig de Gràcia.

El reconeixement li arribà aviat. L'any 1881 va rebre del Govern la Creu d'Isabel la Catòlica, per haver obtingut unes fotografies instantànies en un quart de segon. També va rebre una medalla d'argent de l'Exposició de Barcelona de 1888 pel fet d'obtenir la primera fotografia aèria de l'Estat espanyol des del globus "El Cautivo". Aquest globus era situat al recinte del firal i Esplugas va obtenir la concessió per a retratar tots els que hi pogessin. La concessió, però, de les reproduccions fotogràfiques de l'exposició s'atorgà a la societat Pablo Audouard y Compañía.

Com a retratista, el seu estudi produïa diàriament un gran nombre d'imatges per a particulars: nens, dones i homes passaven a la posteritat mitjançant el seu objectiu. Exemples d'aquesta producció han arribat a l'ANC formant part d'alguns fons familiars i patrimonials. Però el reconeixement popular li arribà de la mà de la seva col·lecció de retrats i vistes, imatges que eren comercialitzades amb gran acceptació. Gràcies als registres conservats sabem que estava composta per més de 30.000 retrats de personatges vinculats a l'espectacle i als esports de l'època (actors i actrius de teatre, cantants d'òpera, músics i personatges de les arts escèniques així com toreros i pelotaris, que l'artista representava amb la indumentària i les actituds característiques) i per una petita col·lecció de vistes i belles arts, material entre el qual destaca la producció realitzada durant els seus viatges a Mallorca i València.

Però Antoni Esplugas va practicar també un tipus de fotografia més creativa i personal en dues facetes que el distingeixen de la majoria de fotògrafs

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

La recuperació del fons del fotògraf Antoni Esplugas

Una de les tasques de l'Arxiu Nacional de Catalunya i concretament de l'Àrea d'imatges, gràfics i audiovisuals, és la recuperació, tractament, custòdia i divulgació dels documents visuals i sonors en els seus diferents suports.

L'actual línia d'adquisició de fons potencia sobretot la recerca, col·lecta i recuperació d'aquell material d'indiscutible valor històric que es trobi en perill de desaparició per les lamentables condicions de la seva conservació. Seguint aquesta política, enguany, l'ANC ha pogut localitzar, adquirir i iniciar la recuperació d'un fons –o d'una bona part– que creïem perdut, el del fotògraf Antoni Esplugas, reconegut retratista barceloní especialitzat en la comercialització d'imatges de la seva col·lecció forma-

da per artistes, toreros, pelotaris, vistes i belles arts.

Antoni Esplugas

Des de mitjan segle passat s'establiren a Barcelona nombrosos estudis de retratistes, alguns dels quals varen arribar a gaudir d'una ben guanyada celebritat. Al final de segle, el gabinet de retratista ja s'havia imposat com una realitat quotidiana. Les cartes de visita i de gabinet plasmaven els gustos d'una societat que utilitzava la fotografia amb la tipologia iconogràfica imposada per la pintura i en la qual el client buscava obtenir un producte que el representés sempre el millor possible. Dins d'aquest context, el retratista no podia fer volar la seva imaginació creativa sortint dels cànons

de la seva època: els nus eròticoartístics (sèrie de la qual es conserven en aquest fons quasi unes cinc-centes peces), i la fotografia de tipus informatiu, més propera al fotoperiodisme, que capta grans esdeveniments socials com és ara, l'execució de Mompar al pati de Corders l'any 1892, el pati de l'Hospital i la presó de la Gardunya.

Entre la seva obra impresa destaca la *Galeria de Catalanes Ilustres* editada l'any 1894 amb textos de J. Narcís i Roca i J. Coroleu, la *Guia Cicerone del Viajero* i *El bañista de Clemente Cuspina*, de 1899.

El Fons Esplugas conservat a l'ANC

La producció d'Antoni Esplugas com a fotògraf va ser molt abundant. No podem aportar dades exactes del que foren els seus encàrrecs particulars però sí de la que l'autor denominà la seva col·lecció de retrats i vistes. Segons els registres, estava formada per 1.129 imatges de llocs, paisatges, edificis i arquitectura, 369 de belles arts, 6.786 retrats d'homes i grups i 20.074 de dones. Es van fer múltiples còpies de cada negatiu i, per això, no és difícil la localització d'aquestes imatges (sempre positivades) en mans de col·leccionistes o a les botigues especialitzades i antiquaris. El que semblava quasi impossible era la localització de l'arxiu de l'autor, del qual havíem perdut tota referència i el creïem desaparegut o dispersat.

Sembla, però, que a la mort d'Antoni Esplugas, els seus hereus van vendre una part molt important –potser quasi tot el que es conservava–, a diferents persones, i tots els negatius arribaren a mans d'Eloi Nebreda, propietari de la botiga Mundo Fotográfico. Aquest popular establiment de la plaça Reial de Barcelona estava especialitzat en la reproducció i comercialització d'imatges a partir d'uns originals que el propietari aconseguia de mil i una maneres.

Durant gairebé setanta anys el fons va patir moltes vicissituds, trasllats de dipòsits i unes condicions de conservació molt poc favorables. Per aquesta raó, quan el 1996 l'ANC contactà amb l'últim propietari, els més de deu mil negatius (plaques de vidre de 13x18 i 18x24) que encara restaven, presentaven un procés avançat de degradació, que feia necessària una intervenció urgent per a la seva supervivència. Aquesta actuació, recomanada pels especialistes consultats, consistia a aturar l'atac dels microorganismes associats, abans de permetre qualsevol contacte amb altres fons i col·leccions d'arxiu que poguessin

resultar contaminades, i amb posterioritat, actuar puntualment, restaurant cada una de les peces.

Aquest va ser un dels motius que determinà l'adquisició del fons –juntament amb la resta de la col·lecció Mundo Fotográfico integrada per material de fotògrafs com Roisin, Gons-hani, Vives i molts d'altres– per part de la Generalitat de Catalunya, amb destinació a l'ANC.

En l'actualitat ja s'han iniciat les tasques d'eliminació de bacteris i fongs, la neteja, la restauració, i la instal·lació en embolcalls de pH neutre, i la situació als dipòsits idonis que garanteixen la seva perdurabilitat en unes condicions climàtiques adequades. A partir d'aquí començaran les tasques de catalogació que esperem donin fruits al més aviat possible. A tall de presentació del fons, l'ANC prepara una exposició que s'emmarcarà en la propera Primavera Fotogràfica.

Imma NAVARRO i MOLLEVÍ

Ingressos (setembre-octubre de 1997)

Àrea dels Fons de l'Administració: Laboratori General d'Assaigs i Investigacions (s.XX), 1,6 metres lineals; Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria, Comerç i Turisme, expedients de vehicles matriculats a la província de Barcelona (1937-1962), 50 metres lineals; Reial Audiència de Catalunya, plets civils (s. XVII-XIX), 390 metres lineals.

Àrea dels Fons Històrics: *Fons d'associacions i fundacions:* fons del PSUC, documentació sobre les comissions del Comitè Central i arxiu de Josep Aymamí (1977-1991), 9 metres lineals; *Fons d'empreses:* Manufacturas Valls S.A., 2 llibres del jurat d'empresa (1960-1972); Hilaturas Forcada, llibre d'actes del Comitè de Seguretat i Higiene en el Treball (1972-1973); Estabanell y Pahisa SA, expedients de projectes hidroelèctrics, documentació de comptabilitat, de personal i sobre altres fàbriques amb activitat tèxtil (1894-1965), 10 metres lineals; La Maquinista Terrestre y Marítima, documentació financera de Maquinaria Industrial, SA, actes de la Junta General i del Consell d'Administració i altra documentació de la Direcció General de l'empresa (1856-1987), 5 metres lineals i 31 fotografies en color. *Fons patrimonials:* llinatge Pallejà (Saleta), documentació familiar i dels diferents patrimonis (s. XII-XIX), 4 metres lineals i 692 pergamins; família Camín, documentació familiar i de

diferents patrimonis (s. XVIII-XIX), 0,5 metres lineals. *Fons personals:* Montserrat Roig, 38 vídeos, 22 cassetes, 9 llibres, publicacions periòdiques i entrevistes a la ràdio i la televisió (1973-1991), 4 metres lineals; Modest Sabaté i Puig, dossiers, correspondència i obra original (1935-1989), 0,5 metres lineals; fons personals de l'ANC/Eduard Palanques i Granell, dossiers temàtics sobre Picasso (1929-1991), 0,1 metres lineals; Francisco Sitjà Príncipe, 2 manifestos autògrafs de Joan de Borbó (1945-1947).

Àrea dels Fons d'Imatges, Gràfics i Audiovisuals: fotografies de Macosa (anys 60-90), 34 unitats en b/n i 31 en color; arxiu d'imatge i so Víctor Alba (1966-1997), 20 vídeos i 99 cassetes.

Activitats

- Signatura del contracte de comodat del fons Josep Maria de Porcioles a l'ANC, en un acte presidit pel president de la Generalitat, Sr. Jordi Pujol i Soley, el dia 25 de setembre de 1997. En el decurs de l'acte, el Sr. Juan-José López Burniol, notari, va glossar la figura de Josep Maria de Porcioles.
- Cursos: *Curs sobre arxivística i documentació*, del 22 al 29 de setembre a l'ANC. Organitzat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya amb la col·laboració de l'ANC; *Curs sobre arxivística i documentació*, del 6 al 10 d'octubre a l'Arxiu Històric de Tarragona. Organitzat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya amb la col·laboració de l'ANC.
- Cicles de conferències: *Semblances i Entitats*, el 30 de setembre *La Federació Catalana de Futbol*, per Jaume Nolla i Duran; *El català. Passat, present i futur*, el 9 d'octubre *La figura d'en Joan Coromines*, per Jordi Carbonell; el 16 d'octubre *Història de la llengua*, per Modest Prats; el 30 d'octubre taula rodona: *Perspectives del català*, per Enric Casassas, Francesc Ferrer Gironès, Isidor Marí i Josep M. Puig Salellas. Organitzats per l'Associació d'Amics de la UNESCO de Sant Cugat del Vallès-Valldoreix, amb la col·laboració de l'ANC.

